

УДК 821.161.3.09-31«19/20»

Мастацкая інтэрпрэтацыя асобы і дзейнасці У.С. Караткевіча ў беларускай прозе XX – пачатку XXI ст.

Н.М. НАЛЁТАВА

Аналізуецца мастацкае адлюстраванне асобы і творчасці У.С. Караткевіча ў беларускай прозе XX – пачатку XXI ст. Сцвярджаецца, што зварот пісьменнікаў да ўзнаўлення вядомай беларускай асобы дэтэрмінаваўся яго значнай ролю ў нацыянальнай культуры.

Ключавыя словы: мастацкая інтэрпрэтацыя, культура, дзеяч культуры, творчая індывідуальнасць, беларуская проза, эсэ, раман-эсэ.

The article examines the artistic reflection of the personality and creativity of U.S. Karatkevich in the Belarusian prose of the XX – beginning of XXI century. It is argued that the writers' appeal to the revival of a famous Belarusian personality was determined by its significant role in the national culture.

Keywords: artistic interpretation, culture, cultural, creative personality, Belarusian prose, essays, novel essay.

Другая палова XX – пачатак XXI ст. – гэта перыяд істотных грамадска-палітычных зрухаў на Беларусі, якія станоўча паўплывалі на яе сацыяльна-эканамічнае і духоўнае развіццё, а таксама на літаратурны працэс, у рэчышчы якога развівалася мастацкая проза.

Агульнавядома, што дзейным сродкам выхавання патрыятычных пачуццяў суайчыннікаў з'яўляецца іх знаёмства з гістарычным мінулым, што становіцца найбольш актуальным для аднаўлення гістарычнай памяці ва ўмовах існавання нацыянальнага нігілізму. Таму значнае месца ў беларускіх празаічных творах XX – пачатку XXI ст. займае мастацкая інтэрпрэтацыя рэальных гістарычных асоб (асветнікаў, пісьменнікаў, грамадска-палітычных дзеячаў, мастакоў), што адыгралі важную ролю ў развіцці нацыянальнай культуры. Сярод іх варта назваць *Еўфрасінню Полацкую* («Прыдыслава» В. Іпатавай, «Святыя грэшнікі» А. Асіпенкі, «Спакуса» Т. Бондар, «Нібы прамень сонечны» У. Арлова, «Пакліканья» В. Коўтун), *Францыска Скарыну* (раздзел «Беларускія гуманісты» з «Зямлі пад белымі крыламі» У. Караткевіча, «Францыск Скарына, або Сонца Маладзиковое» і «Скарына на Градчанах» А. Лойкі), *Міколу Гусоўскага* («Час чумы» У. Арлова), *Пятра Мсціслаўца* («Мсціслаўцаў посах ...» Э. Ялугіна), *Кастуся Каліноўскага* («Сярэбраны яздок» С. Яновіча, «Кастусь Каліноўскі» А. Якімовіча, «Каласы пад сярпом тваім» У. Караткевіча, «Восень пасярод вясны» А. Мальдзіса, «Літоўскі воўк» А. Наварыча), *Францішка Багушэвіча* («Пры апазнанні – затрымаць» В. Хомчанкі), *Алаізу Паішкевіч* («Крыж міласэрнасці» В. Коўтун, «Стану песняй ...», «На струнах буры» і «На полымі любові» Л. Арабей), *Максіма Багдановіча* («Загадка Багдановіча» М. Стральцова), *Цішку Гартнага* («Пасля нябыту» і «Без эпітафіі» Э. Ялугіна), *Янку Купалу* («Ой, рана на Івана» З. Бандарынай, «Незабыўныя дарогі» і «Дарогі песняра» В. Віткі, «Як агонь, як вада ...» А. Лойкі), *Якуба Коласа* («Колас расказвае пра сябе» і «Песні з леснічоўкі» М. Лужаніна; «Ад роднае зямлі», «Далёкія зарніцы», «На шырокі прастор», «Крыжавыя дарогі» С. Александровіча), *Міхася Стральцова* («Гарэла свечачка» В. Карамазава), *Уладзіміра Караткевіча* («Наш Караткевіч» Я. Брыля, «З сястрой і Уладзімірам Караткевічам на Рагачоўшчыне» М. Купрэева, «Уладзімір Караткевіч» В. Макарэвіча, «Жыцце і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча» А. Мальдзіса, «Уладзімір Караткевіч, або Паэма Гарсія Лойкі» А. Лойкі), *Станіслава Жукоўскага* («Мой брат духоўны ...» В. Карамазава), *Міколу Тарасікава* («Урокі мастака» В. Карамазава), *Антон Бархаткова* («Зачараваная душа» і «Антон» В. Карамазава), *Васіля Супруна* («Васілёк за калючым дротам» А. Лойкі), *Уладзіміра Дамашэвіча* («Просты і шчыры» А. Лойкі), *Самсона Пярловіча* («Паэзія супрацьстаяння» А. Лойкі), *Анатоля Бараноўскага* («Жавароначкам бласлаўлёнае» В. Карамазава) і інш.

Прыведзеныя намі вышэй прыклады сведчаць аб тым, што аб'ектам мастацкай інтэрпрэтацыі беларускіх пісьменнікаў акрэсленага перыяду з'яўляюцца дзеячы культуры як аддаленых часоў, так і сучаснасці. Пры гэтым усіх пералічаных асоб аб'ядноўвае, несумненна, важнае значэнне ў развіцці і папулярызаванні нацыянальнай культуры.

Розныя падыходы пісьменнікаў у асвятленні вобразаў вядомых дзеячаў культуры (напрыклад, тыпалагічныя і індывідуальна-аўтарскія мадэлі мастацкай рэпрэзентацыі, суадносіны мастацкай фальсіфікацыі і факта) прыцягваюць увагу многіх сучасных айчынных літаратуразнаўцаў, як В.К. Шынкарэнка, І.М. Запрудскі, В.Ю. Бароўка, Л.Г. Кісялёва, В.І. Локун, Т.А. Фіцнер, І.І. Дамарад, А.М. Дарагакупец, Г.М. Друк, С.М. Тарасава, Н.М. Кунгер, Д.І.-Т. Дудзінская і інш.

Актуальнасць нашага даследавання абумоўлена адсутнасцю ў беларускім літаратуразнаўстве сістэмнага навуковага асэнсавання вобразаў пісьменнікаў, створаных іншымі пісьменнікамі.

Мэта дадзенага даследавання – выявіць асаблівасці мастацкай інтэрпрэтацыі асобы і дзейнасці класіка беларускай літаратуры У.С. Караткевіча (1930–1984) у айчыннай прозе XX – пачатку XXI ст.

Матэрыялам для нашага даследавання абраны эсэ «Наш Караткевіч» (1985) Я. Брыля і «Жыцце і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча: партрэт пісьменніка і чалавека» (1987–1988) А.В. Мальдзіса, раман-эсэ «Уладзімір Караткевіч, або Паэма Гарсія Лойкі» (2009) А.А. Лойкі. Асноўнымі для навуковага аналізу сталі прыёмы канкрэтна-гістарычнага, параўнальнага і дэскрыптыўнага метадаў.

Адной з самых яркіх асоб беларускай і сусветнай гісторыі XX ст. з'яўляецца таленавіты паэт, празаік, драматург, публіцыст, перакладчык, літаратуразнаўца і сцэнарыст У.С. Караткевіч. Літаратуразнаўца А.Л. Верабей слушна назваў яго «гонарам і сумленнем беларускай літаратуры, ... сапраўдным апосталам духоўнасці, прадвесцем новага беларускага Адраджэння» [1, с. 390]. Мы поўнасцю пагаджаемся з гэтым выказваннем, бо цяжка пераацаніць ролю У.С. Караткевіча у абуджэнні нацыянальнай свядомасці і папулярызаванні гісторыі беларусаў, у чым пераконваюць яго раманы «Нельга забыць», «Хрыстос прыязмліўся ў Гародні», «Каласы пад сярпом тваім», «Чорны замак Альшанскі», аповесці «Сівая легенда», «Цыганскі кароль», «Ладдзя Роспачы», «Зброя», аповяданні «Паляшук», «Паром на бурнай рацэ» і драматургія.

У эсэ «Наш Караткевіч» Я. Брылём, які сябраваў з У.С. Караткевічам, засяроджваецца ўвага на складаным творчым шляху будучага класіка беларускай літаратуры, у прыватнасці, на гісторыі выдання раманаў «Нельга забыць» і «Каласы пад сярпом тваім». Больш падрабязна гэта сітуацыя аналізуецца ў рамане-эсэ «Жыцце і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча: партрэт пісьменніка і чалавека» (1987–1988) беларускага пісьменніка, літаратуразнаўцы, гісторыка і журналіста А.В. Мальдзіса, аднаго з найбліжэйшых сяброў У.С. Караткевіча.

Зробім агаворку, што пасля публікацыі рамана «Нельга забыць» у газеце «Літаратура і мастацтва» 17 ліпеня 1962 г. з'явілася рэцэнзія «Права мастака» гэтага літаратуразнаўцы, у якой быў высока ацэнены наватарскі ў вобразным плане твор, які стаў «сведчаннем сталасці беларускай літаратуры» [2, с. 8]. Пасля ў газеце «Советская Белоруссия» быў надрукаваны артыкул «Пошукі, знаходкі, страты» Я. Герцовіча, дзе літаратурны крытык абвінаваціў аўтара рамана ў фармалізме, што, па словах А.В. Мальдзіса, было не «выражэннем прыватнай думкі, а дэрэктывным указаннем» [2, с. 23].

Як заўважае ў эсэ «Наш Караткевіч» Я. Брыль, крытычныя выказванні ў «застойны» перыяд негатыўна паўплывалі як на асобу з «чулым сэрцам, вострай сумленнасцю» [3, с. 429] і «абражанай годнасцю» [3, с. 429], так і на развіццё айчыннай літаратуры: «Няўжо так было заўсёды і так заўсёды будзе, што некаторым з найбольш таленавітых трэба прабівацца да чытача з незвычайнымі цяжкасцямі ды перашкодамі, як потым акажацца – лішнімі і шкоднымі не толькі для носьбіта таго жывога агню, але і для сапраўднай літаратуры? Потым акажацца... А тое потым прыходзіць не толькі позна, але ж і запозна. І вінаватых як быццам няма...» [3, с. 428].

У эсэ Я. Брыля выказваецца думка, што падобнае стаўленне вульгарызатарскай крытыкі да У.С. Караткевіча, папулярнага за межамі СССР, было неаргументаваным і не дазволіла яшчэ пры жыцці самога творцы ацаніць яго набыткі належным чынам, як у іншых краінах. Напрыклад, талент нашага земляка высока ацэньваўся ў тагачаснай Чэхаславакіі.

У прааналізаваным намі эсэ «Наш Караткевіч» пісьменнік падаецца эрудыраванай, начытанай, працавітай, мэтанакіраванай, высакароднай, прынцыповай, моцнай духам, часам крыўдлівай, ранімай і рамантычнай асобай; чалавекам незвычайнага, рэнесанснага таленту; «замілаваным знаўцам роднай даўніны» [3, с. 432], які зрабіў важны ўнёсак ў папулярызацыю айчыннай гісторыі і развіццё прозы пра мінулае, значна апярэдзіўшы свой час.

Даследчык творчасці Караткевіча А.У. Русецкі сярод асаблівасцей гістарычнай прозы У.С. Караткевіча вылучае «рэалістычны падыход да адлюстравання роднай гісторыі праз праўдзівы аналіз фактычнага матэрыялу, шырокае выкарыстанне гістарычных дакументаў, летапісаў, хронік, вуснай народнай творчасці, увядзенне ў тканіну мастацкага твора падзей і імён рэальна існаваўшых людзей» [4, с. 56–57]. На гэта звяртаецца ўвага і ў эсэ «Наш Караткевіч» Я. Брыля: «Ён праўдзівы і сам. Верыў у тое, што гаварыў. І ў жыцці быў праўдзівы, і ў творах застаўся. У творах – наколькі ўдалося...» [3, с. 426].

Янка Брыль, бясспрэчна, высока ацэньвае значэнне У.С. Караткевіча ў гісторыі нацыянальнай літаратуры, слухна заўважаючы: «Беларусь даўно чакала такога пісьменніка.

І радасна, што ён прыйшоў.

І горка, балюча, што ён не змог, не паспеў разгарнуцца яшчэ больш глыбока і шчодро» [3, с. 436].

У самой назве эсэ «Жыцце і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча: партрэт пісьменніка і чалавека» А.В. Мальдзіса падкрэсліваецца значная роля гэтага творцы, што «ўзнёсся над сваім часам, <...> да вяршынь айчыннай і сусветнай літаратуры» [2, с. 3].

Мастацкае адлюстраванне жыцця і творчасці У.С. Караткевіча абумоўлена законамі жанру эсэ: суб'ектыўнасць выказвання, свабодная кампазіцыйная структура, матэрыял выкладаецца непаслядоўна (даецца агляд жыццёвага шляху, падрабязна аналізуецца сама творчасць, даследуюцца фактары, якія паўплывалі на фарміраванне і развіццё таленту гэтай асобы). Дакументальны пласт тэксту ствараецца за кошт уключэння архіўных матэрыялаў, літаратурна-крытычных артыкулаў, згадак, успамінаў сяброў, інтэрв'ю, дзённікавых запісаў, лістоў У.С. Караткевіча, вершаў-прысвячэнняў і інш., што дазволіла пісьменіку ўзмацніць аргументаванасць свайго мастакоўскага бачання гэтай асобы.

У эсэ падаюцца цікавыя развагі самога У.С. Караткевіча аб сусветных класіках (Л.М. Талстым, Ф.М. Дастаеўскім), творчым працэсе, законах, задачах і эстэтычных прынцыпах літаратуры як аднаго з відаў мастацтва: «Верш у мяне пачынаецца з думкі. Потым узнікае фраза – з сярэдзіны, з канца. А ўсё астатняе падганяецца пад яе. <...> Для мяне важны асноўны радок. Радок-бацька ці маці. Ён цягне за сабой іншыя – спераду ці ззаду. Яны могуць быць лепшыя ці горшыя. Але пачатак, аснова – у тым, першым» [2, с. 65]; «У прозе ўсё пачынаецца з настрою. Настрой нараджае адпаведную думку. Разам узятая, яны і даюць той ключ, у якім будзеш весці апавяданне, якім «адамкнеш» тэму...» [2, с. 86]; «Літаратура павінна быць сумленнем сваёй эпохі. Не хлусіць! Акрамя ж літаратуры, ніхто не скажа чалавеку, як жыць. Літаратура адлюстроўвае не столькі жыццё, колькі адносіны паміж людзьмі» [2, с. 146].

А. Мальдзісам апісваюцца стасункі будучага класіка нашай літаратуры з айчыннымі і замежнымі пісьменнікамі, да прыкладу, моцнае сяброўства з Р.І. Барадуліным: «Дробныя шпількі і шпілечкі не перашкаджалі іх сапраўднай мужчынскай дружбе. Былі ва ўзаемаадносінах і суперніцтва, і зайздрасць, і спрэчкі, і дні адчужэння, і нават, казалі, ледзь не бойка. Але не прыпомню ніводнага выпадку, каб яны дайшлі да непавагі, узаемных абраз <...> Вельмі розныя па характары і мастацкім бачанні свету (Валодзя больш рацыяналістычны, «зададзены», Рыгор больш эмацыянальны, непасрэдны), яны цудоўна сябе ўзаемна дапаўнялі» [2, с. 73].

Па ўспамінах А.В. Мальдзіса, У.С. Караткевіч «часам крыху задзірліва» [2, с. 73] адносіўся да творчасці свайго старэйшага сабрата Я. Брыля, які маральна падтрымліваў яго ў перыяд глыбокіх дэпрэсій, выкліканых адмоўнымі водзывамі крытыкі. Як заўважае А.В. Мальдзіс, «самым цяжкім перыядам у жыцці Караткевіча была другая палова шасцідзясятых – пачатак сямідзясятых гадоў, калі аўтар «Каласоў...» сапраўды хадзіў у «чорным целе», калі ў кожным яго радку шукалі крамолу» [2, с. 95]. Такім чынам, пісьменнік прытрымліваецца гістарычнай дакладнасці пры апісанні псіхічнага стану чулага, сумленнага і з абвостраным пачуццём справядлівасці творцы ў неспрыяльны перыяд 1950–1970-х гг.: «Часам задумёны і сумны – асабліва калі сустракаўся з праявамі чалавечай дурасці і кар'ерызму. Часам – у апошнія гады жыцця – раздражнёны і гнеўны» [2, с. 200].

У эсэ А.В. Мальдзіса класік беларускай літаратуры падаецца шматграннай, інтэлігентнай, энцыклапедычна дасведчанай, надзвычай таленавітай, адданай Радзіме, дасціпнай, гасціннай, высакароднай, сумленнай («хлусні ён не любіў» [2, с. 88]; «усе выпрабаванні ён перамог з годнасцю, не пераступіўшы свой талент і сваё сумленне» [2, с. 188]; «у Кіеўскім універсітэце Караткевіч быў душой курса, яго сумленнем» [2, с. 22]), шчырай, адкрытай, па-дзіцячы наіўнай, натуральнай у паводзінах, прыныповай і крытычнай у адносінах да існуючых кансерватыўных дагматаў («свайго непрыняцця застою, сваёй нянавісці да яго носьбітаў ён не хаваў, выказваў з трыбуны» [2, с. 97]; «многае ў жыцці не прымаў, намагаўся змяніць да лепшага» [2, с. 199]; «У гады застою ён дзейнічаў» [2, с. 199]), не помслівай і ўседаравальнай («Ён ніколі не апускаўся да дробнай помсты. Часам толькі кіне ў адказ рэпліку з залы або складзе дасціпную прыпеўку» [2, с. 220]), дзейснай і сацыяльна актыўнай («ён быў само дзеянне» [2, с. 198]; «не любіў агульных гучных слоў, балбатні і цаніў канкрэтныя справы» [2, с. 101]; «Са слоў кашы не зварыш. Вы лепш зрабіце» [2, с. 198]; «Калі не лічыць перыядаў дэпрэсій, Уладзімір Караткевіч быў увесь у руху» [2, с. 198]), працавітай («нястомны працаўнік» [2, с. 187]), самаахвярнай і моцнай духам асобай, якая добра ўсведамляе сваю «абуджальную» місію і месца ў тагачаснай беларускай літаратуры і грамадстве.

Заўважым, што ў эсэ пісьменнік уключыў успаміны пра выкананне самім У.С. Караткевічам беларускіх і ўкраінскіх народных песень, удалыя малюнкi, апісанні яго вандровак з жонкай Валянцінай Браніславаўнай па Беларусі з мэтай захаваць помнікі нацыянальнай архітэктуры і г. д., што пацвярджае шматграннасць і шырокае кола інтарэсаў гэтай асобы. Так, зварот У.С. Караткевіча да кінематографа, як сцвярджаецца ў эсэ, быў звязаны з неабходнасцю больш моцна ўздзейнічаць на пачуцці суайчыннікаў (не толькі словам, але і рухамі, гукамі, колерамі), якія, на думку творцы, з недастатковай павагай, абьякавасцю ці нават пагардай адносіліся да ўсяго беларускага: «Караткевіч бачыў, да чаго вядзе адсутнасць патрыятызму, асабліва сярод моладзі, – вядзе да таго, што чалавек становіцца касмапалітам, у якога няма ні каранёў, ні памяці, ні гісторыі. <...> Таму ён раз-пораз звяртаўся да вопыту гісторыі, гэтай мудрай і аб'ектыўнай настаўніцы жыцця» [2, с. 199].

Як і Я. Брыль, А.В. Мальдзіс сцвярджае, што заўчасная смерць чулага творцы стала наступствам тагачаснай грамадска-палітычнай атмасферы і тых выпрабаванняў, якія выпалі на долю беларускай літаратуры і нашага народа ў сталінскія і «застойныя» часы: «Ён абвострана, пакутліва ўспрымаў усе нягоды і бядоты <...> А колькі горкіх асабістых крыўдаў і зняваг давялося праглынуць яму моўчкі, амаль без слёз. Яны не праходзілі бяследна. Яны таксама набліжалі канец» [2, с. 184]. Гэта падзея стала вялікай стратай для беларускай і замежнай грамадскасці (нагадаем, што У.С. Караткевіч з цікавасцю і павагай ставіўся да іншых культур і падтрымліваў цесныя сувязі з іх дзеячамі).

Асэнсоўваючы жыццёвы і творчы шлях У.С. Караткевіча, які, несумненна, апырэдзіў свой час і стаў эпохальнай з'явай не толькі ў працэсе развіцця беларускай культуры, але і адраджэння нацыянальна-гістарычнай свядомасці нашага народа, А.В. Мальдзіс адзначае: «... ён ведаў, на што ідзе. <...> Іншыя лягчэй або цяжэй прыстасаваліся да застойнага перыяду. А ён – не. Ён горда, нібы Юрась Братчык крыж на Галгофу, нёс цяжкую ношу «заступніка» беларускай гісторыі і беларускай культуры. Быў праведнікам і прарокам» [2, с. 225]. Па велічы зробленага на карысць Айчыны і ідэйных перакананнях гэты пісьменнік ставіць У.С. Караткевіча ў адзін рад з Ф. Скарынам і К. Каліноўскім, слухна называючы іх «тытанамі» [2, с. 228] і «людзьмі прадвесня» [2, с. 228].

Як і ў прааналізаваных намі творах Я. Брыля і А.В. Мальдзіса, у рамане-эсэ «Уладзімір Караткевіч, або Паэма Гарсія Лойкі» (2008) аўтар падсумаваў і канцэптuallyна выявіў уласны эстэтычны погляд на мастацкую творчасць У.С. Караткевіча.

Пісьменнік прытрымліваецца дакладных фактаў пры адлюстраванні складанага творчага шляху свайго блізкага сябра, будучага класіка беларускай літаратуры, які, па яго словах, яшчэ «на самым пачатку зазнаў разнаснай крытыкі дагматаў у роднай Воршы і цярпець не мог мінскіх герцовічаў, маскоўскіх чалмаевых» [5, с. 9] (гаворка ідзе аб негатыўнай ацэнцы савецкай крытыкай яго паэтычных зборнікаў «Матчына душа», «Вячэрнія ветразі» і многіх праявічых твораў). Па слушным прызнанні А.А. Лойкі, у складаны перыяд канца 1950-х гг. савецкія літаратурныя крытыкі («партыйныя артадоксы» [5, с. 38]) не ацанілі належным чынам першы зборнік «Матчына душа» У.С. Караткевіча (1958). У рамане-эсэ «Уладзімір Караткевіч, або Паэма Гарсія Лойкі» аўтар у адносінах да У.С. Караткевіча

выкарыстоўвае трапныя перыфразы-азначэнні тыпу «валадар мастацкага слова» [5, с. 5] (разам з І. Мележам і В. Быкавым), «геній нашай літаратуры» [5, с. 9], «трэці волат літаратуры беларусаў» [5, с. 7] (пасля Ф. Скарыны і Я. Купалы), «мастацкі летапісец паўстання 1863 г.» [5, с. 10], «беларускі Сянкевіч» [5, с. 10], «кароль пяра» [5, с. 23], «стаханавец» [5, с. 22], «рэнесансны чалавек» [5, с. 82] і інш., якія яскрава выяўляюць яго адносіны да гэтай асобы.

Дакументальны пласт тэксту рамана-эсэ А.А. Лойкі ствараецца за кошт уключэння ўспамінаў (У.А. Калесніка, М. Танка і Ф. Няўважнага), вытрымак з літаратуразнаўчых артыкулаў, дзённікавых запісаў, лістоў У.С. Караткевіча да вядомых асоб нацыянальнай гісторыі (Я. Коласа, Я. Брыля, М. Танка), якія даюць магчымасць пазнаёміцца, да прыкладу, з яго творчым крэда, пачаткам літаратурнай дзейнасці, філасофскімі развагамі аб павязі часоў, адносінамі да беларускай гісторыі і яе велічных дзеячў, асаблівасцямі характару і г. д., а таксама робяць больш аргументаваным і аб'ектыўным мастакоўскае бачанне гэтай таленавітай асобы. Напрыклад, у лістах да свайго латышкага сябра па Вышэйшых літаратурных курсах Стулпана Гераніма У.С. Караткевіч выяўляецца суровай, бескампраміснай, катэгарычнай у суджэннях, да канца шчырай і праўдзівай асобай [5, с. 78–79]. Па ўспамінах жа М. Танка і А.А. Лойкі, будучы класік беларускай літаратуры любіў у маладосці «парысавацца».

Варта заўважыць, што А.А. Лойка ў сваім рамана-эсе плённа выкарыстаў і набыткі караткевічазнаўства, у прыватнасці, уключыў свае рэцэнзіі «На пачатку дарог!», «Выхаванне таленту» (на зборнікі «Матчына душа», «Вячэрнія ветразі» адпаведна). У творы А.А. Лойкі, па словах літаратуразнаўца А.Л. Вераб'я, «натуральна спалучыліся асабістае, лірычнае, паэтычнае і даследчыцкае, праблемна-аналітычнае» [6, с. 7].

З тэксту рамана-эсэ вынікае, што А.А. Лойка надзвычай высока ацэньваў адметную творчасць У.С. Караткевіча: «Караткевіч з самага пачатку свет арыгінальным бачыў, разумеў, выяўляў. Творчай эвалюцыі, эвалюцыі таленту ў Караткевіча не было. Якім талентам Уладзімір Караткевіч нарадзіўся, такім талентам быў усё сваё жыццё!» [5, с. 21].

На падставе сказанага намі вышэй можна зрабіць выснову, што мастацкая інтэрпрэтацыя асобы і шматграннай творчасці У.С. Караткевіча ў прааналізаваных намі эсэ Я. Брыля і А.В. Мальдзіса, рамана-эсе А.А. Лойкі накіравана на асвятленне той вызначальнай ролі, якую ён адыграў у гісторыі беларускай культуры (у тым ліку кіно, тэлебачанні, тэатры). Праз ікі не ставілі за мэту падрабязна ўзнавіць біяграфічныя факты і стварыць хроніку жыцця і творчасці У.С. Караткевіча, а зрабілі стаўку на адлюстраванне тых ключавых момантаў, якія дапамагаюць раскрыць асаблівасці яго індывідуальнасці і даць яму характарыстыку. Так, ва ўсіх прааналізаваных намі творах, аўтары дакладна, у адпаведнасці з гістарычнай праўдай, вызначылі энцыклапедычныя веды, высакароднасць, прынцыповасць, мужнасць, працавітасць, самаахвярнасць, апантанасць, шчырасць, шматграннасць, чуласць творцы. Варта таксама адзначыць, што ва ўсіх прааналізаваных творах вобраз У.С. Караткевіча не ідэалізуецца, а падаецца з усімі недахопамі (наступствы дэпрэсій, «ясенінскі» стыль жыцця).

Літаратура

1. Верабей, А.Л. Уладзімір Караткевіч / А.Л. Верабей // Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя: у 4 т. / НАН Беларусі, аддз-не гуманіт. навук і мастацтваў, Ін-т літаратуры імя Я. Купалы; нав. рэд. У.В. Гніламедаў, С.С. Лаўшук. – 2-е выд. – Мінск: Бел. навука, 2004. – Т. 4, кн. 1. – С. 361–390.
2. Мальдзіс, А.В. Жыццё і ўзнясенне Уладзіміра Караткевіча: партрэт пісьменніка і чалавека / А.В. Мальдзіс. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1990. – 230 с.
3. Брыль, Я. Запаветнае. Выбраныя творы / Я. Брыль. – Мінск: Беллітфонд, 1999. – 448 с.
4. Русецкі, А.У. Уладзімір Караткевіч: праз гісторыю і сучаснасць: нататкі літаратурнай творчасці / А.У. Русецкі. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2000. – 300 с.
5. Лойка, А.А. Уладзімір Караткевіч, або Паэма Гарсія Лойкі: рамана-эсэ / А.А. Лойка // Польша. – 2009. – № 1. – С. 3–43; № 2. – С. 63–96.
6. Верабей, А.Л. Подзвіг творцы / А.Л. Верабей // Літаратура і мастацтва. – 2009. – 20 лістапада. – С. 7.